

Kwaliteitskaart *Dyslexie*

Kaart 5.1	<i>Zorg en passend onderwijs</i>
Verantwoordelijke	<i>VSB</i>
Evaluatiecyclus	<i>2 jaar</i>
Evalueren per	<i>Juni 2024</i>

Doel

In deze kwaliteitskaart beschrijven we de manier waarop we binnen de school omgaan met dyslexie.

In deze kwaliteitskaart kun je lezen:

- wat dyslexie is;
- hoe we dyslexie vast stellen;
- welke compenserende en dispenserende maatregelen mogelijk zijn;
- welke ICT-hulpmiddelen ingezet kunnen worden;
- hoe wordt omgegaan met dyslexie in relatie tot het Centraal Examen.

Wat is dyslexie?

Dyslexie is een veelvoorkomend probleem, waarover nog steeds veel onduidelijkheid en discussie bestaat. Hoewel de kennis over deze leerstoornis langzaam toeneemt, worden nog veel kinderen onvoldoende of pas in een laat stadium geholpen. Dyslexie komt veel voor. In een klas in Nederland hebben gemiddeld twee of drie leerlingen dyslexie.

Wat verstaan we nu precies onder dyslexie? In Nederland worden overwegend twee definities van dyslexie gehanteerd: de definitie van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN, 2008) en de definitie uit het Protocol Dyslexie Diagnostiek & Behandeling (Blomert, 2006).

"Dyslexie is een stoornis die wordt gekenmerkt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau." (SDN, 2008, p.11)

"Dyslexie is een stoornis die wordt gekenmerkt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau." (SDN, 2008, p.11)

"Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en m.n. het taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden, ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn." (Blomert, 2006, p.5)

Erfelijkheid speelt bij dyslexie een rol: wanneer dyslexie in de familie voorkomt, is de kans dat een leerling dyslexie heeft 30-40% groter dan wanneer er geen dyslexie in de familie voorkomt. Een leerling met dyslexie kan ook op het gebied van grammatica moeite hebben met de regels.

Hoe stellen we dyslexie vast?

1. Leerlingen met een dyslexie-verklaring

Wanneer dyslexie is vastgesteld, ontvangt een kind een dyslexieverklaring met adviezen in een onderzoeksrapport. Deze verklaring wordt afgegeven door een GZ-psycholoog of orthopedagoog die hiervoor is opgeleid. De verklaring heeft een onbeperkte geldigheidsduur.

De dyslexieverklaring is onderdeel van het dossier dat Insula ontvangt van de basisschool wanneer een leerling bij ons op school komt. In SOM is een kopie van de dyslexieverklaring terug te vinden.

Aan het begin van het nieuwe schooljaar kunnen de dyslexiecoaches de ouders van nieuwe brugklasleerlingen met een dyslexieverklaring uitnodigen voor een kennismakinggesprek. Om tot een zo optimaal mogelijke begeleiding te komen, wisselen zij informatie uit, gebaseerd op de adviezen uit het onderzoeksrapport.

De gevolgen van dyslexie kunnen per leerling verschillen. Twijfel aan eigen competenties, het zelfbeeld, ontwikkelen van faalangst. We hebben samen met ouders, mentor en vakdocenten de taak om het sociaal-emotioneel functioneren van leerlingen goed in de gaten te houden. De dyslexiecoaches hebben nauw contact met de mentoren en via hen verloopt de communicatie naar ouders.

Gedurende het schooljaar voeren de dyslexiecoaches individuele gesprekken met leerlingen. Daarnaast organiseren zij regelmatig een evaluatiemoment voor leerlingen van onderbouw en/of bovenbouw waarbij ervaringen en informatie worden uitgewisseld.

2. Signalering en screening door school

Alle brugklasleerlingen zonder dyslexieverklaring worden vóór de herfstvakantie gescreend d.m.v. het programma Muiswerk om na te gaan of er *mogelijk* sprake is van dyslexie. De coach bespreekt de meest opvallende screeningsresultaten met de desbetreffende ouders tijdens het eerste loc-gesprek in december.

Een dyslexieonderzoek kan niet eerder plaatsvinden dan nadat de didactische resistentie van de spelling- en/of leesachterstand is aangetoond. Wanneer extra hulp en inspanning niet of nauwelijks leiden tot verbetering van deze lees- en spellingproblemen, spreekt men van *didactische resistentie*. Dit kan aangetoond worden na een begeleidingstraject van ongeveer tien weken inclusief nul- en eindmeting. Ouders zijn vrij om een onderzoeksbureau te kiezen.

Ook leerlingen uit hogere leerjaren kunnen alsnog door vakdocenten en worden aangemeld bij de dyslexiecoaches wanneer het vermoeden bestaat dat de leerling dyslexie heeft. Zodra een leerling start met een begeleidingstraject omdat het *vermoeden van dyslexie* bestaat, krijgt hij extra tijd bij toetsen en houden vakdocenten schaduwcijfers bij. Zij beoordelen dan de toetsen van deze leerling op twee manieren: zowel met de aan- gepaste als met de standaard normering. De mentor communiceert hierover met de vakdocenten. We hanteren de schaduwcijfers wanneer de diagnose dyslexie is gesteld. De dyslexieverklaring en het rapport worden vervolgens toegevoegd aan het dossier van de leerling.

Compenserende maatregelen

Compenserende maatregelen zijn middelen die leerlingen ondersteunen bij het lezen en schrijven. Als aanpassingen voor een leerling nodig zijn, zoeken we naar maatwerk. Dit doet de dyslexiecoach in samenwerking met de leerling en de ouder(s)/verzorger(s). Uiteindelijk kiest de leerling zelf welke aanpassingen het best aan zijn behoeften tegemoetkomen. In SOM wordt door de dyslexiecoach vastgelegd van welke compenserende maatregelen de leerling gebruik maakt.

Algemene compenserende maatregelen:

- geel insteekhoesje (verbetering contrast, verkrijgbaar bij dyslexiecoach). Dit vervangt het afdrukken van toetsen op geel papier.
- aantekeningen van medeleerlingen of op het bord: overnemen of foto's maken is toegestaan.

- gepersonaliseerde spelling- en grammaticakaarten in de onderbouw: de taaldocent adviseert de leerling en overlegt met de leerling over de inhoud van de eigen kaart. Deze persoonlijke kaart mag na goedkeuring door de taaldocent tijdens de toets gebruikt worden.

Compenserende maatregelen voor toetsing:

- voor alle toetsen die *in* de toetsweek gegeven worden, geldt voor leerlingen met dyslexie 20% tijdverlenging, dat betekent 10 minuten op een toets van 50 minuten. Dit tot een maximum van een half uur bij toetsen die langer dan 50 minuten duren.
- voor alle toetsen die *buiten* de toetsweek *om* gegeven worden, geldt dat de toets voor alle leerlingen een maximale lengte heeft van 35 minuten. Leerlingen met dyslexie hebben 20% tijdverlenging: zij hebben het recht om nog 8 minuten ongestoord hun toets af te maken.
- leerlingen mogen bij hun taaldocent aangeven wanneer zij twee taaltoetsen kort op elkaar hebben. Zij mogen vervolgens een afspraak maken om een taaltoets op een ander moment in te halen.
- elke taalsectie heeft een eigen aangepaste beoordeling voor leerlingen met dyslexie. In deze normering staat met voorbeelden aangegeven welke spelfouten fout worden gerekend. (zie bijlage 1)
- lettertype: toetsen worden verstrekt in lettertype Arial 12 en regelafstand 1.15 (word) of 1.2 (pages).
- leerlingen krijgen geen handgeschreven toetsen of kopieën van teksten. Toetsvragen worden niet gedictieerd of op het bord getoond.
- mondeling Nederlands examenklas: voor de boekenlijst in de examenklas mogen dyslectische leerlingen twee punten minder lezen.
- het gebruik van een woordenboek Nederlands en van woordenboeken MVT wordt waar mogelijk gestimuleerd.
- in de onderbouw mogen leerlingen gebruik maken van gepersonaliseerde spelling- en grammaticakaarten bij toetsing (zie: algemene compenserende maatregelen).
- bij de MVT maken vakdocenten gebruik van luistertoetsen voor leerlingen met dyslexie.
- indien noodzakelijk mag een leerling met dyslexie in overleg met de docent thuis de boekbespreking, spreekbeurt of presentatie opnemen en deze tonen in de klas.

Compenserende maatregelen voor lezen:

- luisterboeken: bij het onderdeel fictie bij Nederlands mogen leerlingen gebruik maken van luisterboeken.
- voorleessoftware: leerlingen kunnen zowel op school als thuis gebruik maken van de LEX app op hun telefoon: schoolboeken kunnen hiermee worden voorgelezen.
- in steeds meer digitale lesmethodes zijn teksten te beluisteren met gebruikmaking van de spraakfunctie.
- in de Bibliotheek AanZet zijn veel grootletterboeken verkrijgbaar.

Dispenserende maatregelen

Dispenserende maatregelen zijn middelen die leerlingen vrijstellen van bepaalde geldende eisen. Bij het vaststellen van dispensaties staat het toekomstperspectief van de leerling centraal. Hierbij houden we uiteraard zowel de eisen van het eindexamen voor ogen alsmede de keuze voor de vervolgopleiding. Ook de dispenserende maatregelen legt de dyslexiecoach vast in SOM.

Dispenserende maatregelen:

- voorlezen in de klas: een dyslectische leerling hoeft in de klas in principe niet onvoorbereid hardop te lezen.
- in uitzonderlijke gevallen kan de school een leerling in de onderbouw vrijstelling verlenen voor een moderne vreemde taal (MVT). Hierover vindt altijd afstemming met de Onder- wijsinspectie plaats. De tijd die vrijkomt door een vrijstelling moet altijd worden ingevuld met andere opdrachten en/of vakken. De leerling werkt tijdens deze uren in de stillerimte van de mediatheek.

Het gemeenschappelijk deel van elk profiel in het atheneum van de bovenbouw omvat naast het Engels een tweede moderne vreemde taal (2e MVT). Het bevoegd gezag kan een leerling ontheffing verlenen van het volgen van onderwijs in de 2de MVT als de leerling een stoornis heeft die specifiek betrekking heeft op taal (bijvoorbeeld dyslexie) of een zintuiglijke stoornis die effect heeft op taal. In dit geval wordt de taal vervangen door een ander vak dat de leerling kan kiezen in de Tweede Fase (studielast tenminste 440 uren).

ICT-hulpmiddelen

ICT-hulpmiddelen zijn belangrijk als ondersteuning voor leerlingen met leesproblemen en dyslexie.

Op Insula maken we gebruik van digitale methodes. Uitgevers van schoolboeken bieden steeds vaker digitaal lesmateriaal aan waarbij de leerlingen met behulp van de

voorleesfunctie stukjes tekst kunnen lezen. Ze kunnen ook oefenen met de leerstof en video's/instructiefilms bekijken.

Daarnaast bestaan er andere hulpmiddelen om leerlingen te ondersteunen bij het lezen, schrijven en spellen. Leerlingen kunnen gebruik maken van de LEX app. Dit is een app voor smartphone en/of tablet waarmee je schoolboeken kunt beluisteren. Insula heeft een schoolaccount bij Dedicon om deze audioboeken te bestellen. De leerlingen kunnen hiervoor terecht bij de dyslexiecoaches.

Voor de moderne vreemde talen (Engels, Duits, Frans en Spaans) en ook voor Latijn en Grieks bestaan online woordenoverhoorprogramma's. WRTS en Quizlet zijn door hun verschillende overhoor- functies zeer geschikt. Leerlingen kunnen hiermee gemakkelijk online woordjes leren en de uitspraak beluisteren. Het is mogelijk om zelf woordenlijsten in te voeren, maar het is wel verstandig deze lijsten goed te controleren: onjuist ingevoerde woorden worden namelijk verkeerd geleerd.

We stimuleren uiteraard de spraakfunctie van de MacBook zoveel mogelijk te gebruiken.

Centraal examen

“De gangbare aanpassingen voor dyslectische kandidaten zijn verklanking (voorlezen van teksten) en extra tijd (maximaal een half uur). Niet toegestaan zijn spellingkaarten of een digitaal woordenboek. Ook een andere beoordeling van examenonderdelen (met name spelling) is niet toegestaan.”

(artikel 55 van het Examenbesluit VO, 2018)

Deze gangbare aanpassingen zijn gebaseerd op een deskundigenverklaring die bij de dyslexieverklaring hoort. In deze verklaring is aangegeven welke maatregelen de examenkandidaat nodig heeft. Alleen de aanpassingen die vermeld staan in de deskundigenverklaring mag de kandidaat gebruiken tijdens het SE en CE. Deze aanpassingen betreffen zowel het schoolexamen (SE) als het centraal examen (CE).

Voorleesfunctie:

Als een examenkandidaat met dyslexie moeite heeft met het lezen van teksten op papier of beeldscherm, kan de directeur de kandidaat de gelegenheid bieden om het SE/CE af te leggen door gebruik te maken van een voorleesfunctie.

Spelling- en grammaticacontrole/schrijfgerei:

“Bij alle schriftelijke examens is de computer toegestaan als schrijfgerei. De school kan dat toestaan voor alle kandidaten. De school kan het ook toestaan voor speciale groepen kandidaten, bijvoorbeeld de dyslectische kandidaten.

De spellingcontrole mag zonder meer worden gebruikt bij centrale examens waarbij de spelling niet wordt beoordeeld.

Als de computer als schrijfgerei wordt ingezet bij de centrale examens Nederlands vwo en havo dient de spellingcontrole bij niet- dyslectische kandidaten uitgeschakeld te zijn.

Aan kandidaten met een deskundigenverklaring omtrent dyslexie volgens artikel 55 van het Eindexamenbesluit VO, mag het gebruik van spellingcontrole wel worden toegestaan. Als de computer als schrijfgerei wordt gebruikt is het van belang dat kandidaten geen toegang hebben tot verboden hulpmiddelen (zoals een digitale atlas of een digitaal woordenboek), en moet ook o.m. de opslag (bijvoorbeeld uitprinten) worden geregeld. Bovenstaande regels gelden ook (bij de centrale examens waarbij spelling wordt beoordeeld) indien een kandidaat van de tekstverwerker gebruik maakt vanwege zijn beperking. Ook dan dient de spellingcontrole te worden uitgeschakeld. Dit geldt voor kandidaten met een visuele of fysieke beperking. Aan kandidaten met een dyslexieverklaring mag het gebruik van spellingcontrole wel worden toegestaan. De correctoren moeten de aftrekgeregels voor spellingfouten ook toepassen bij leerlingen die met spellingcontrole hebben gewerkt.”
(uit: Regeling toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens VO 2018 (CvTE-16.01424, bijlage 1B)

Bovenstaande geldt uiteraard ook voor het SE. Tijdverlenging:
De examenkandidaat met dyslexie heeft recht op 20% tijdverlenging tot een maximum van een half uur.

Wat registreren we?

Nader te bepalen

Overige

- Braams, T. (2015) *Dyslexie Een complex taalprobleem*, Uitgeverij Boom, Amsterdam
- Henneman, K. e.a. (2013) *Protocol Dyslexie Voortgezet Onder- wijs*, Masterplan Dyslexie
- www.examenblad.nl (voor hoofdstuk 8): brochure kandidaten met een beperking (pagina 11 en verder)
- Missie-Visie-Koersdocument Insula College Halmaheiraplein 22 maart 2017

Bijlagen

Geen bijlagen

Versiegeschiedenis

Datum	Aanpassingen
03-02 2023	Conversie van Dyslexieprotocol naar kwaliteitskaart Dyslexie zonder inhoudelijke wijzigingen.
12-07-2023	Verantwoordelijke aangepast naar VSB. Enkele aanpassingen gedaan aan opmaak. Literatuur verplaatst naar 'Overige'. Categorie aangepast naar 'Zorg en passend onderwijs'.
30-08-2023	Nieuwe huisstijl toegepast.
10-04-2024	Toetstijd buiten toetsweken aangepast.